

III. Tilastokonttori.

Tilastokonttorin vuodelta 1920 antama kertomus sisälsi seuraavaa:

Konttorin henkilökunta. Vuonna 1920 konttorin johtajanvirka oli avoinna ja sitä hoiti ensimmäinen aktuaari O. Bruun.

Toiseksi aktuaariksi rahatoimikamari tammikuun 16 p:nä valitsi filosofiankandidaatti S. J. Liedon, joka astui virkaan helmikuun 1 p:nä; tammikuun ajan sitä hoiti filosofianmaisteri G. Modeen. Toinen aktuaari oli koko vuoden määrätty hoitamaan ensimmäisen aktuaarin tointa; toisena aktuaarina toimi sen johdosta amanuessi W. Sjöström ja amanuessina ent. assistentti V. Kuhlefelt.

Vakinainen laskuapulainen G. Fontell oli sairauden takia virkavapaana tammikuun 1 p:stä huhtikuun 1 p:ään, sijaisena ylimääräinen apulainen A. Grönroos, jonka palkkaamiseksi kaupunginvaltuusto maaliskuun 31 p:nä myönsi 1,800: — markkaa, sekä elokuun, sijaisena ylimääräinen laskuapulainen A. Brunou. Samoin olivat vakinaiset laskuapulaiset E. Renfors ja E. Särkisilta virkavapaina, edellinen kesä- ja jälkimmäinen heinäkuun, sijaisina ylimääräiset laskuapulaiset A. Kivimäki ja A. Seijes.

Ylimääräisiksi laskuapulaisiksi otettiin neiti S. Myllynen (sittemmin naimisissa Lieto) maaliskuun 9 p:stä, rouva H. Montell kesäkuun 1 p:stä, neiti A. Kaarna elokuun 16 p:stä ja neiti L. Norling syyskuun 1 p:stä.

Tilastokonttorin viranhaltijat nauttivat kertomusvuonna samoin kuin muutkin kunnan virkailijat kalliinajanlisäyksiä. Elinkustannusten jatkuvasti noustessa kalliinajanlisäysten määriä korotettiin vuoden varrella kahdesti, kesäkuun ja joulukuun 1 p:nä. Vuoden lopussa konttorin virkailijoiden palkat olivat seuraavat:

	Pohjapalkka.		Kalliinajan- lisäys.		Yhteensä.	
	Markkaa ja penniä.					
1 johtaja.....	916	65	¹⁾ 1,915	85	2,832	50
1 ensimmäinen aktuaari.....	708	35	1,535	44	2,243	79
1 toinen ».....	583	32	1,379	15	1,962	47
1 amanuessi.....	450	—	1,212	50	1,662	50
2 assistenttia.....	300	—	1,025	—	1,325	—
5 vakinaista laskuapulaista.....	233	35	941	66	1,175	01
8 ylimääräistä ».....	200	—	900	—	1,100	—
1 ylimäär. laskuapulainen.....	125	—	¹⁾ 870	—	995	—
2 » laskuapulaista.....	125	—	750	—	875	—
1 vahtimestari.....	150	—	¹⁾ 1,197	50	1,347	50

¹⁾ Perheenelatusapumaksu mukaan luettuna.

Painatusolot paranivat kertomusvuonna huomattavasti, johtuen siitä että painatuskustannusten kohoaminen oli tehnyt monet painatustyöt mahdottomiksi, minkä vuoksi kirjapainoilla ei ollut yhtä paljon tilauksia kuin aikaisemmin. Tämän johdosta ja koska oli osoittautunut, että muutamat konttorin käyttämistä kirjapainoista eivät olleet kyenneet suorittamaan yhtä hyvää työtä kuin Sanomalehti- ja kirjapaino-osakeyhtiön työpaja, on konttori kertomusvuonna jälleen siirtänyt eräitä töitä viimeainittuun kirjapainoon.

Toisaalta ovat painatuskustannukset herkeämättä kohonneet. Konttorin julkaisujen painatus- ja sidotuskustannukset nousivat viitenä viime vuotena seuraaviin määriin: 1916 39,380: 50, 1917 82,014: 98, 1918 94,637: 40, 1919 275,033: 47 ja 1920 497,878: 41. Melkoiselta osalta tämä lisäys kuitenkin aiheutuu konttorin julkaisujen lukumäärän vuosien kuluessa tapahtuneesta lisääntymisestä.

Vähentääkseen mahdollisimman suuressa määrässä painatuskustannuksia on konttori ryhtynyt toimenpiteisiin julkaisujensa laajuuden supistamiseksi ja mahdollisesti yhdistääkseen useita niiden vuosikertoja yhteen niteeseen.

Ilmestyneet julkaisut. Vuonna 1920 tilastokonttori toimitti julkisuuteen seuraavat 15 julkaisua, jotka ilmestyivät allamainittuina aikoina:

Helmik.	12.	Helsingfors stads statistik I. Hälso- och sjukvård. 9. 1918. Förra delen. VI + 256 siv.
Huhtik.	4.	Berättelse angående Helsingfors stads kommunalförvaltning. 29. 1916. VI + 362 siv.
Huhtik.	30.	Helsingfors stads statistik. I. Hälso- och sjukvård. 8. 1917. Senare delen. XII + 104 + 176 siv.
Toukok.	12.	Helsingin kaupungin tilasto. I. Terveysten- ja sairaanhoito. 9. 1918. Edellinen osa. VI + 256 siv.
Toukok.	20.	Helsingin kaupungin tilasto. II. Ulkomaan kauppa. 3. 1918. VI + 56 + 84 siv.
Kesäk.	8.	Helsingfors stads statistik. II. Utrikeshandel. 3. 1918. VI + 56 + 84 siv.
Kesäk.	13.	Helsingin kaupungin tilasto. I. Terveysten- ja sairaanhoito. 8. 1917. Jälkimmäinen osa. XII + 104 + 176 siv.
Heinäk.	1.	Helsingfors stads statistik. VI. Undervisningsväsen. 2. 1917—18. VIII + 72 + 44 siv.
Heinäk.	10.	Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta. 28. 1915. VI + 424 siv.
Syysk.	19.	Helsingin kaupungin tilasto. VI. Opetuslaitokset. 2. 1917—18. VIII + 72 + 44 siv.
Syysk.	19.	Berättelse angående Helsingfors stads kommunalförvaltning. 30. 1917. VI + 424 siv.
Marrask.	30.	Kertomus Helsingin kaupungin kunnallishallinnosta. 29. 1916. VI + 360 siv.
Jouluk.	3.	Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja. Statistisk årsbok för Helsingfors stad. 13. 1920. XL + 600 siv.
Jouluk.	14.	Helsingin kaupungin tilasto. II. Ulkomaan kauppa. 4. 1919. VI + 66 + 94 siv.
Jouluk.	31.	Kommunalkalender för Helsingfors stad. IV. 1920. X + 386 siv.

Näiden julkaisujen toimittamiseen nähden tehdyistä muutoksista mainittakoon seuraavat:

Mitä vuosikirjaan tulee, muutettiin siinä suomenkieliset tekstit ja otsikot kaikkialla ruotsinkielisten edelle. Taulukkojen luku väheni 450:stä 417:ään ja taulusivujen luku 590:stä 582:een. Suuri määrä tauluja jätettiin pois tilantamiseksi tai sen johdosta että ne sisälsivät vanhentuneita tietoja. Toisaalta otettiin vuosikirjaan uusia taulukkoja, jotka valaisivat m. m. asunto-oloja huhtikuun 25 p:nä 1919 toimitetun asuntolaskennan mukaan, laillisen eron kautta purettuja avioliittoja, myydyille kiinteistöille myönnettyjä ensi lainhuutoja, työssä sattuneita tapaturmia ja osakeyhtiöitä, joiden osakepääoma on korotettu.

Vuoden 1919 kauppatilastoon tehtiin se muutos, että jokaiseen tilaston käsittämään tavaralajiin nähden ilmoitettiin ne maat, joista tavara oli tuotu tai joihin se oli viety. Sopivilla typograafisilla järjestelyillä voitiin tästä johtuva päätaulujen laajuuden lisääntyminen supistaa 10 sivuun.

Opetuslaitostilastossa julkaistiin asianomaisten laitosten antamat vuosikertomukset keskitetyimmässä muodossa, sittenkuin tarpeettomat ja liian yksityiskohtaiset tiedot oli karsittu pois, minkä ohessa useita suurehkoja tauluja siirrettiin tauluosastoon. Julkaisun laajuus supistui täten 94 sivulla.

Suuri osa tilastokonttorin töistä kohdistui julkaisuihin, jotka 1920 vuoden päättyessä vielä olivat painettavina; muutamat niistä ilmestyivät 1921 vuoden alussa.

Tilastollinen apu ja tilastotiedot. Tilastokonttorin apua käyttivät kuten ennenkin sekä kunnalliset että muut viranomaiset. Niinpä konttori huolehti valtioneuvoston koko maassa toimitettavaksi määräämän yleisen kotieläinten laskennan toimeenpanemisesta kaupungissa. Edelleen laadittiin sosialilautakunnalle tilasto työpalkoista eräissä suurenpuoleisissa teollisuusyrityksissä. Maaherranviraston laskuun konttori huolehti maaherran vuosikertomukseen kuuluvien taululiitteiden laatimisesta, sikäli kuin ne koskettelivat Helsingin kaupunkia.

Väestö- ja asuntolaskenta. Sittenkuin valtioneuvosto oli päättänyt, että maan suuremmissa kaupungeissa vuoden varrella pantaisiin toimeen yleinen väestö- ja asuntolaskenta, ja tilastollinen päätoimisto oli anonut, että kaupunki samoin kuin aikaisemminkin oli ollut laita huolehtisi laskennasta ja ilmoitettujen perusteiden mukaisesti ottaisi osaa sen aiheuttamiin kustannuksiin, pyydettiin konttorin lausuntoa tästä esityksestä. Konttori katsoi huhtikuun 24:nenä päivätyssä kirjelmässään, että laskenta olisi ulotettava kaupungin ympäristön taajaväkisiin huvilayhdyskuntiin, ja ehdotti, että kaupungin ja sen naapurikuntien ja -yhdyskuntien edustajista muodostettu komitea saisi tehtäväksi laatia ehdotuksen laskennan järjestämiseksi sekä kustannusarvion. Periaatteessa hyväksyen tilastollisen päätoimiston esityksen kaupunginvaltuusto kesäkuun 1 p:nä suostui konttorin ehdotukseen. Siten asetetun komitean töihin otti konttorin v. t. johtaja tehokkaasti osaa.

Väestö- ja asuntolaskenta tapahtui joulukuun 8 p:nä ja suoritettiin keskuskomitean valvonnan alaisena, johon kuului kaupungin ja Espoon, Huopalahden ja Helsingin kuntain, Grankullan kauppalan sekä Oulunkylän ja Kuloosaaren huvilayhdyskuntain edustajia. Työtä johti keskuskanslia, jonka johtajana toimi korttikeskuksen johtaja D. Neovius, ja itse laskennan toimitti 18 piirikansliaa. Laskenta sujui ylipäätänsä hyvin, vaikkakin oli vaikeata saada täydellisiä ja oikeita vastauksia kaikkiin tilastollisen päätoimiston laatimien kyselykaavakkeitten sisältämiin kysymyksiin, minkä johdosta tarkastus vei paljon aikaa. Joulukuun 23 p:nä olivat koko laskenta-alueen väestöä koskevat ensitiedot valmiina, ja 1921 vuoden alussa lähetettiin koko aineisto tilastolliseen päätoimistoon.

V. t. johtaja toimi keskuskomitean sihteerinä ja otti sen johdosta myöskin osaa keskuskanslian työhön. Sitäpaitsi ottivat v. t. ensimmäinen aktuaari S. J. Lieto ja v. t. amanuenssi V. Kuhlefelt tehokkaasti osaa väenlaskentatyöhön.

Laskennasta oli kustannuksia 306,172: 15 markkaa jakautuneina seuraaviin eriin: kanslianjohtajien palkat 37,500: — markkaa, kanslia-apulaisten palkat 77,106: 40 markkaa, laskuapulaisten palkat 161,884: — markkaa, keskuskanslian palkat 16,290: 20 markkaa sekä kulungit ja vuokrat 13,391: 55 markkaa. Puheenaolevista määristä tilastollinen päätoimisto suoritti puolet palkkame-

noista eli 146,390: 30 markkaa¹⁾, minkä lisäksi kaikki kaavakkeet saatiin valtiolta ilmaiseksi. Loput kustannuksista jaettiin henkikirjoissa olevan väestön suuruuden perusteella seuraavasti: Helsingin kaupunki 146,439: 28 markkaa, Grankullan kauppala 1,115: 18 markkaa, Espoon kunta 1,274: 77 markkaa, Huopalahden kunta 1,912: 16 markkaa ja Helsingin kunta 8,904: 46 markkaa.

Elinkustannustiedustelu. Kaupunginvaltuuston vuonna 1919 päättämä elinkustannuksia koskeva tiedustelu alkoi maaliskuun 1 p:nä, jolloin yhteensä 386 perheelle jaettiin talouskirjat, jotka saatiin ilmaiseksi sosialihallituksen tilasto-osastolta. Kirjat noutivat joka kuukausi tarkoitusta varten asetetut neuvot, joiden työtä konttorin puolesta valvoi tie- ja vesirakennusten ylihallituksen tilastoilija filosofianmaisteri G. Modeen. Vuoden kuluessa jättivät useat perheet kirjanpidon kesken, niin että vuoden lopussa oli jäljellä n. 200 perhettä. Jaetut tilikirjat eivät olleet joka suhteessa täysin onnistuneesti laaditut, minkä vuoksi erittäinkin alussa oli hyvin vaikeata saada kirjanpito virheettömäksi. Niistä perheistä, jotka luopuivat kirjanpidosta, kuului suurin osa keskiluokkaan, ja lienee tämä ainakin osittain luettava tilikirjain syyksi, ne kun olivat laaditut yksinomaan silmälläpitäen henkilöitä, jotka pääasiassa elävät palkallaan, jota vastoin ne eivät soveltuneet henkilöille, joiden tulot olivat toisenluontoiset tai joiden rahatoimet olivat monimutkaisempaa laatua.

Toimenpiteet kunnallisen tilaston parantamiseksi. Vuoden kuluessa toimisto ryhtyi useihin toimenpiteisiin paremman kunnallisen tilaston aikaansaamiseksi. Niinpä konttori erityisissä kirjelmissä huomautti eräistä puutteellisuuksista vaivashoitohallituksen ja kunnallisten ammattientarkastajain tilastossa sekä rakennustarkastajan laiminlyönneistä antaa säädetyt vuosikertomukset, sekä ehdotti Sedmigradskyn pientenlastenkoulun ja Marian turvakodin vuosikertomuksen jättämisen määrääjän muutettavaksi. Kaupunginasema-arkkitehdiltä anottiin, että kaupunginasemaa vastedes muutettaessa kaupungin osajakoa ei muutettaisi enempää kuin on välttämätöntä, koska muussa tapauksessa tilastollinen jatkuvaisuus oli vaarassa. Rahatoimikamarilta konttori anoi suomenkielisten kadunnimien tarkastusta, ja maistraatille huomautettiin, että talojen osoitenumerot käytännössä useissa tapauksissa poikkesivat virallisesta kaupunginasemakaavasta. Kauppakamarilta konttori anoi lausuntoa rautatie-tilaston laatimisesta. Lopuksi mainittakoon, että konttori verotusvalmistelukunnalle osoitetussa lausunnossa ilmoittautui halukkaaksi ottamaan verotilaston laatiakseen. Tähän tehtävään konttori ryhtyikin kesäkuun 1 p:nä ja suoritetaan työ toistaiseksi verotusvalmistelukunnan kustannuksella.

Konttorin sisäinen järjestely. Vuoden kuluessa palkkalautakunta määräsi, että konttorin työn tuli alkaa klo 10 a. p. ja päättyä klo 4 i. p. (lauantaisin klo 3 i. p.), puolen tunnin virkistysloman keskeyttämänä. Samoin päätti palkkalautakunta, että konttorin ylimääräisten apulaisten ja vahtimestarin irtisanomisaika oli oleva yksi kuukausi.

Senjälkeen kun kaupungin tililaitoksen uusi johtosääntö vuoden alusta oli astunut voimaan, myönsi rahatoimikamari konttorille oikeuden saada etuantvaroja enintään 200 markan määrään ja tilittää tulot myydyistä julkaisuista y. m. neljännesvuosittain.

Valmistellakseen konttorin arkiston ja kirjaston uudestijärjestelyä konttori pyysi Tukholmasta tietoja mainitun kaupungin tilastokonttorin vastaavista oloista.

¹⁾ Sitäpaitsi saatiin 136: — markkaa myymällä kirjoitustarpeita y. m.

Sittenkuin konttori vuonna 1919 oli anonut vakinaisten laskuapulaisten luvun lisäämistä 5:stä 7:ään, lausui konttori palkkalautakunnan kysymyksen johdosta, että tämä lisäys oli tarpeen vaatima senkin jälkeen kun konttorin työaikaa vuoden alusta oli pitennetty. Palkkalautakunta neuvoi tammikuun 21 p:nä konttoria hyvissä ajoin ennen budjetinkäsittelyä tekemään uuden esityksen asiasta. Tämän johdosta konttori elokuun 25 p:nä anoi, että 5 konttorin ylimääräisistä apulaisista siirrettäisiin vakinaiselle palkkasäännölle. Palkkalautakunta ei kuitenkaan tehnyt kaupunginvaltuustolle asiaa koskevaa esitystä, koska se katsoi, että kysymys oli käsiteltävä budjetin yhteydessä, kun taas rahatoimikamari puolestaan kieltäytyi ottamasta asiaa esille budjetinkäsittelyn yhteydessä. Tämän johdosta konttori marraskuun 27 p:nä teki rahatoimikamarille uuden asiaa koskevan anomuksen. Kaupunginvaltuusto päätti joulukuun 29 p:nä pitämässään budjettikokouksessa pyytää asiasta lausuntoa komitealta, jonka valtuusto samassa tilaisuudessa päätti asettaa käsittelemään kysymystä konttorin julkaisujen painatuskustannusten vähentämisestä.

Konttorin menot. Allaolevasta taulukosta ilmenevät konttorin vakinaisten ja lisämäärärahojen sekä menojen määrät vuoden kuluessa.

T i l i.	Vakinaiset määrä- rahat.	Lisämäärä- rahat.	Määrä- rahat yhteensä.	Menot.	Määrä- rahoista yli- tetty (+) tai säästynyt (—).	
					Markkaa	Penniä.
Palkkaukset	54,900	¹⁾ 1,800	56,700	56,700	80	+ 0 80
Ylimääräiset apulaiset	19,000	—	19,000	²⁾ 19,004	17	+ 4 17
Työt konttorin ulkopuolella ..	20,000	10,000	30,000	29,998	90	— 1 10
Painatuskustannukset	264,000	³⁾ 234,000	498,000	497,878	41	— 121 59
Kirjasto ja kulungit	9,300	3,500	12,800	⁴⁾ 12,829	11	+ 29 11
Laskukoneen osto	4,000	—	4,000	⁵⁾ 4,000	—	—
Elinkustannustutkimus	6,000	—	6,000	5,999	—	— 1
Yhteensä	377,200	249,300	626,500	626,410	39	— 89 61

1921 vuoden menosääntö. Syyskuun 21:senä päivätyssä kirjelmässä tilastokonttori lähetti rahatoimikamarille ehdotuksen 1921 vuoden menosäännöksi. Tähän ehdotukseen oli konttori ottanut vakinaisten viranpitäjien ja ylimääräisten apulaisten palkkausmäärärahat kahden vaihtoehdon mukaisesti, toisen siltä varalta, että konttorin esitys 5 ylimääräisen apulaisen siirtämisestä vakinaiselle palkkasäännölle hyväksyttäisiin. Edelleen konttori merkitsi ehdotukseensa erityisen määrärahan, 6,000: — markkaa, kirjastonsa luotteloimista varten, sekä yhteenlaskukoneen ostoa varten 12,000: — markkaa, mikä määrä sittemmin vähennettiin 10,175: — markkaan. Budjetin käsittelyssä rahatoimikamari päätti ottaa määrärahat palkkauksia ja ylimääräisiä apulaisia varten menosääntöön aikaisempien olojen mukaisesti, ottamatta huomioon konttorin yllämainittua anomusta, sekä jättää pois muut kaksi tässä mainittua määrärahaa, jälkimmäisen koska mainittu meno voitiin suorittaa yleisestä kalusto-

¹⁾ Määräraha sijaisen palkkaamiseksi erään virkailijan sairauden aikana. — ²⁾ Tähän tulee lisäksi 1,600: — markkaa, jotka verotusvalmistelukunta korvasi sen laskuun suoritetusta työstä. — ³⁾ Konttori oikeutettiin mainitulla määrällä ylittämään määräraha. —

⁴⁾ Oikeastaan 13,281: 21, mutta on tästä vähennetty 452: 10 markkaa mikä kertyi julkaisujen myynnistä. — ⁵⁾ Yleisestä kalustomäärärahasta saatiin 6,000: — markan lisäys.

määrärahasta. Sitäpaitsi päätti kamari konttorilta kysyä, eikö sen painatuskustannuksia voisi vähentää alle budjettiehdotuksessa mainitun määrän, 766,150: — markan. Marraskuun 8:ntena päivätyssä kirjelmässä konttori lausui, että painatuskustannukset eräillä esitetyillä järjestelyillä voitiin supistaa arviolta 627,150: — markkaan, minkä ohessa mainittujen uudistusten johdosta määrärahaa töitä varten konttorin ulkopuolella voitiin vähentää 1,500: — markalla. Budjettiehdotuksen toisessa lukemisessa konttorin menosääntö hyväksyttiin tämän mukaisena. Kaupunginvaltuusto hyväksyi sittemmin ehdotuksen, kuitenkin siten, että konttorin ehdottama ja rahatoimikamarin puoltama uusi 12,000: — markan suuruinen määräraha tulo- ja verotustilaston laatimista varten poistettiin. Siten hyväksytty menosääntö käsitti seuraavat määrärahat: palkkaukset 54,900: — markkaa, ylimääräiset apulaiset 20,000: — markkaa, työt konttorin ulkopuolella 38,500: — markkaa, painatuskustannukset 627,150: — markkaa, kirjasto ja tarverahat 16,700: — markkaa ja elinkustannuskysely 25,000: — markkaa, yhteensä 782,250: — markkaa.

Budjetinkäsittelyn yhteydessä rahatoimikamari asetti komitean, jäseninä johtaja P. Raittinen ja v. t. johtaja, jonka tuli laatia ehdotus kunnallisen tilaston supistamiseksi konttorin julkaisujen painatuksen aiheuttamien runsaiden kustannusten vähentämiseksi. Myöskin kaupunginvaltuusto katsoi, että tätä kysymystä oli erityisesti harkittava, ja päätti budjettia käsitellessään asettaa kolmijäsenisen valiokunnan tähän tarkoitukseen. Tämän johdosta rahatoimikamari piakkoin peruutti ylläesitetyn päätöksensä.

Kirjasto. Tilastokonttorin kirjasto lisääntyi vuoden varrella 280 numerolla. Saksan rahan alhainen kurssi teki konttorille mahdolliseksi hankkia Saksasta eräitä sarjoja vanhempia tilastollisia aikakauskirjoja, joista tulee olemaan suurta hyötyä konttorissa esiintyvissä töissä.

Lähevät toimituskirjat. Lähteiden toimituskirjain lukumäärä oli 2,773. Näistä oli lähteitä kirjelmia 526, joista 460 omaan maahan ja 66 ulkomaille meneviä, sekä jaeltuja julkaisuja 2,247, joista 2,151 omaan maahan ja 96 ulkomaille lähetettyjä.